

Мацко-Демиденко І.В.
к.соц.н., науковий співробітник,
Інститут соціології НАН України
Беленок О.А.
науковий співробітник, Інститут соціології НАН України

МІЖПОКОЛІНСЬКІ ВІДМІННОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Соціально-економічні погляди (орієнтації, установки) населення значною мірою визначають вектори і темпи пострадянських соціальних трансформацій. З іншого боку, кардинальні суспільні перетворення в українському соціумі з початку 1990-х рр. справили неоднаковий вплив на різні групи населення. На фоні історичних процесів поколінська приналежність стала загальноновизнаним соціоідентифікаційним маркером. Емпіричну базу нашого допису становлять масиви даних по Україні в рамках Всесвітнього дослідження цінностей (WVS). В якості реперних точок ми взяли 1996 р., 2006 р., 2011 р. та 2020 р.

Для порівняння вікових особливостей соціально-економічних уявлень та оцінок респонденти були нами агреговані в три категорії: молодь (індивіди у віці 15-29 років, тобто 1991 р. народження і молодші), люди середнього віку (30-49 років, тобто народжені в період 1971-1990 рр.), люди передпенсійного та пенсійного віку (у віці 50+, тобто особи 1970 р. народження і старші). Перша включає в себе покоління незалежності, друга — транзитне покоління, представники якого пройшли первинну соціалізацію в СРСР, а вторинну — в незалежній Україні; третя об'єднує декілька поколінь, які пройшли і первинну, і вторинну соціалізацію у радянський період, хоча часто (але не завжди) вимушених ресоціалізуватись у новій економічній та державно-політичній реальності з метою адаптації до пострадянського соціуму.

Поколінський аналіз дозволив встановити наступні закономірності за усіма 5 соціально-економічними орієнтаціями.

1. Рівність прибутків vs більша диференціація прибутків. Егалітарні орієнтації виявились властивими швидше представникам старших вікових груп, а досягально-ринкові — молоді (середнє покоління займає проміжну позицію в цьому сенсі).

2. Приватна vs державна власність. За підвищення частки держвласності у бізнесі та виробництві частіше виступали представники радянських поколінь, тобто респонденти у віці 50+, а за під-

вищення частки приватної власності частіше висловлювались представники покоління незалежності. Оцінки представників транзитного покоління виявились приблизно рівновіддаленими від оцінок радянського та першого нерадянського покоління.

3. Держава vs індивид як суб'єкти відповідальності за добробут громадян. Виявилось: з віком зменшується число прихильників точки зору, що люди більшою мірою самі повинні нести відповідальність за те, щоб забезпечити себе і відповідно зростає надія на державу в цьому відношенні. Максимально патерналістські орієнтації виявились властиві респондентам у віці 50+, мінімально — молоді до 30 років.

4. Конкуренція: користь vs шкода. За результатами опитування думка про позитивну роль конкуренції була більш поширена серед осіб, які належать до транзитного покоління (відповідний середній бал — 4,01), а менш всього, як це не парадоксально, серед представників покоління ровесників незалежності (4,55). Очевидно, реалії дикого ринку щоденно спростовують в очах молоді міф про чесний капіталізм, який нав'язується ЗМІ та рекламою.

5. Успіх: праця vs удача. Дилема: що в першу чергу веде до життєвого успіху в сучасному українському суспільстві: сумлінна робота чи удача/зв'язки в жодній з виокремлених вікових груп не виявилася однозначно вирішеною. І все ж дещо ближче до полюсу сумлінної роботи схиляються «*didi*», колишні радянські люди (середній бал — 4,97), а ближчі до полюсу удачі/зв'язків — молодь, *diti* незалежності (5,23). Середній бал оцінок індивідів, які належать до транзитного покоління («*батьків*»), у вказаному аспекті розмістився між цими значеннями і склав 5,11.

Досягненню міжпоколінського консенсусу в Україні може, на наш погляд, слугувати нова конвергентна модель суспільного розвитку, в якій будуть об'єднані деякі цінності соціалізму та капіталізму, найкращі риси цих двох соціально-економічних устроїв. В інтегральному суспільстві, як це передбачили П.Сорокін, А.Сахаров, В.Білоцерківський, елементи соціалістичної та капіталістичної системи складають не механічну суміш, а практичний синтез, ефективну комбінацію, нову якість. Саме синтезний устрій «представляє собою рятувальну альтернативу тому жорстокому, несправедливому устрою, яким є сучасний капіталізм, дозволяє примусити бізнес-бюрократію поступитися своїми корисливими інтересами заради інтересів основної маси населення, звільнити людину праці від соціального пригнічення, від необхідності продаватися за задоволення базових потреб і тим самим бути простим

засобом в руках ворожих йому сил, залежати від влади і капіталу заможних людей» [1, с.285-286].

Оскільки світоглядні та ідеологічні преференції населення в цілому і соціально-економічні орієнтації зокрема, опосередковуються не тільки поколінськими відмінностями, але і відмінностями між різними доходними групами, між людьми з різним статусом зайнятості, типом підприємства, на якому вони працюють, рівнем освіти, типом населеного пункту, в кому вони живуть і т.д., подальший розвиток заявленої нами проблематики бачиться при максимальному врахуванні соціально-демографічних та інших значимих факторів (макроекономічних, рівень здоров'я населення і т.д.), які впливають на соціально-економічні погляди громадян, в їх динаміці та взаємозв'язку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Беленок А. Динамика социально-экономических трансформаций украинского общества в оценках возрастных групп. *Соціальні виміри суспільства*: зб.наукових праць. Вип. 1 (12). К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. С.276–302.

УДК 331.522.4-043.83:332.12:338.244.47

Мироненко Б. В.

аспірант, Одеський національний технологічний університет

Козак К. Б.

д. е. н., доцент, професорка,

Одеський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПРИКЛАДІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сьогодні переважна більшість територіальних громад в Україні, незважаючи на наявність законодавчо передбаченого права, не можуть вирішувати питання місцевого значення повною мірою. Причини, що пояснюють таку ситуацію наступні: недостатність бюджетних коштів, відсутність необхідної інфраструктури, кваліфікованих кадрів тощо, але їх наявність призводить до того, що значна частина сільських та селищних громад «левоу» частку питань місцевого значення не можуть вирішувати належним чином, зокрема, утримувати приміщення та будівлі комунальної власно-